

GEWOON ANDERS

Landelijke Vereniging Centraal Wonen

Anders denken over wonen

Nomadisch wonen

Van groepstal tot woongroep

colofon

'Gewoon Anders' is het blad van de Landelijke Vereniging Centraal Wonen (LVCW)

Abonnementen en losse nummers

Zie info achterflap
Voor een proefnummer mail
info@lvcw.nl

Redactieadres

Oosterweg 2 c
1968 KN Heemskerk
Mail: redactiega@gmail.com

Redactie

Anna Dijkhuis
Heleen Toet
Flip Krabbendam

Aan dit nummer werkte mee

Peter Bakker

Foto voorpagina

Centraal Wonen Delft

Vormgeving

Co Aaij

Druk

Drukkerij Pasklaar
Sittard

Anders denken over wonen

Deel 1 participatie, de overheid en de markt

Onder de titel 'anders denken over wonen' organiseerde het Centraal Wonen project in Houtwijk, in Den Haag, een avond met drie sprekers en discussie na. Gesproken zou worden over wat de terugtrekkende overheid betekende voor de participatie van bewonersgroepen in de besluitvorming over hun woonsituatie.

De terugtrekkende overheid heeft de participatie maatschappij uitgeroepen. Dat klinkt goed! Dat is waar we naar streefden in de zestiger en zeventiger jaren! Maar hoe pakt het uit? Is dit wat we wilden? Veeg je eigen straat, zorg voor je zieke buurvrouw, bewaak je eigen buurt, houd de bibliotheek open met vrijwilligers, onderhoud het buurtpark met elkaar, betaal voor je eigen lantarenpaal...

De overheid treedt terug, niet in de laatste plaats ten gunste van het marktdenken, en dat heeft ertoe geleid dat onze nutsvoorzieningen al voor een deel in handen van een Duits bedrijf zijn, en ook verzekeringsmaatschappijen, crèches en havens gaan over in handen van buitenlandse bedrijven. Maar het is ook een kans, en dat is waar de men bij het organiseren van deze avond op doelde: betekent het terugtrekken van de overheid niet ook dat we meer kunnen participeren bij het bepalen van de manier waarop we wonen?

Er waren drie sprekers.

De eerste spreker, Edwin van Scherrenburg, vertegenwoordigde een initiatief voor een gemeenschappelijk wonen project van 33 woningen, De Groene Mient in Den Haag.

Als oude rotten op dit gebied verwachtten wij dat een project tegenwoordig wel wat sneller te realiseren zou zijn dan in de zeventiger en tachtiger jaren toen realisatie al gauw acht tot tien jaar in beslag nam. Centraal Wonen Delft, een van de eerste projecten in Nederland, werd na 11 jaar opgeleverd, toen was er nog maar een persoon over van de initiatiefgroep. Sinds die tijd is de voorbereidingstijd van een project afgenomen tot een periode van 4 tot 5 jaar.

Nu zou je verwachten dat het nog sneller zou kunnen in de participatiemaatschappij, waar bewoners niet meer tegen regulerende overheden en kopschuwe of onwillige woningbouwverenigingen hoeven op te boksen. Helaas, het is er niet beter op geworden. De Groene Mient is al actief vanaf 2002... en het staat er nog niet.

Onlangs is de grond aangekocht door de groep, het gaat om een koopproject, en dat was niet helemaal de bedoeling. Er waren ook een paar huurwoningen gepland, maar door de hoge grondkosten was dat niet haalbaar... Oorspronkelijk dacht men aan koopprijzen van 160.000 euro, per woning, maar uiteindelijk kwam de prijs ruim boven de twee tot uit. De overheid gaat naar de achtergrond, de markt treedt meer op de voorgrond en de huurders vallen uit de boot.

De overheid gaat naar de achtergrond, de markt treedt meer op de voorgrond en de huurders vallen uit de boot

De tweede spreker, Marije Raap, kwam uit Amsterdam, van het gemeentelijk 'Team Zelfbouw'.

Zij liet een hele reeks voorbeelden zien van bewonersinitiatieven die door de gemeente waren gefaciliteerd. Soms waren het architecten die het initiatief namen om casco's te ontwerpen, die dan door toekomstige bewoners konden worden ingevuld, zoals bij de Houthavens.

Ook 'drijvend wonen' werd gesteund door de gemeente, en het hergebruik van oud vastgoed zoals scholen. Evenals collectief particulier opdrachtgeverschap (CPO). Om het de opdrachtgevende bewoners gemakkelijker te maken biedt de gemeente, in navolging van de gemeente Almere, zogenaamde 'kavelpaspoorten' aan, documenten van 2 A4-tjes waarin alle regels staan waar je bij het betreffende kavel aan moet houden.

Dan waren er nog klushuizen, een project met de naam 'De flat', in het voormalige 'Kleiburg'. Een project van 400 woningen die zullen worden gestript. Het casco dat overblijft kan dan gekocht worden voor 65.000 euro en dan is het aan de bewoner om en nieuwe woning in het casco te bouwen. Hier is sprake van participatie in de planvorming, bewoners bepalen hoe hun woning eruit gaat zien,

Schetsen De Groene Mient

en participatie in de uitvoering, bewoners bouwen zelf hun woning, waarbij het ze overigens vrij staat een aannemer in te schakelen voor kleine of grote klussen. Door deze zelfwerkzaamheid kunnen de maandelijkse woonlasten uitkomen op minder dan 500 euro.

Bij de Amsterdamse voorbeelden ging het ook steeds om koopwoningen, maar uit de voordracht van Marije werd niet duidelijk in hoeverre bewonersparticipatie in conflict komt met de werking van de markt.

Dat dit probleem niet denkbeeldig is werd duidelijk uit de voordracht van de derde spreker, Brian Doucet, een uit Canada afkomstige docent stedenbouw aan de Universiteit van Utrecht.

Hij ging met grote sprongen langs verschillende aspecten van stedenbouw, zoals leegstand, verpaupering, de stad als woonplek versus de stad als

Houthavens Amsterdam

belevingsobject. Wat hij liet zien was dat de nadruk op marktdenken zorgde voor concurrentie tussen gemeenten, die elk proberen de grootste te worden en daarvoor gaan samenwerken met projectontwikkelaars. Deze concurrentie zorgt voor winnaars en verliezers, voor prestigieuze bouwprojecten die voor een deel leeg blijven staan en voor abominabele woonomstandigheden voor lage inkomens. Waarmee hij de vraag aan de orde stelde of de terugtrekkende overheid omwille van het marktdenken nu wel zo'n goed idee was.

*Dat koop voorrang heeft,
blijkt een handicap te zijn
voor lagere inkomens*

Uit de drie voordrachten is duidelijk geworden dat participatie en marktwerking een moeilijke verhouding hebben. Dat koop voorrang heeft, blijkt een handicap te zijn voor lagere inkomens. Het tegen elkaar opbieden van gemeenten gaat ten koste van de woonomstandigheden van lagere inkomens en zorgt voor prestigieuze gebouwen die niet zelden leeg blijven staan. In Amsterdam lijkt de situatie rooskleuriger, daar faciliteert de gemeente de participatie van bewoners, maar we konden uit de voordracht niet opmaken hoe het uitpakt als deze participatie samengaat met de marktwerking, waarbij het niet uitgesloten is dat door de gemeente gefaciliteerde bewoners de gemeente ook tegenover zich vinden, namelijk als een marktpartij die met een projectontwikkelaar samenwerkt.

Al met al een goed initiatief van Centraal Wonen Houtwijk en een interessante avond, te meer daar de organisatoren opriepen om namen en adressen achter te laten voor een vervolg op deze gedachtenwisseling.

FK

Klushuizen in 'De Flat', het voormalige 'Kleiburg' in de Bijlmer

Nieuws

Nieuws

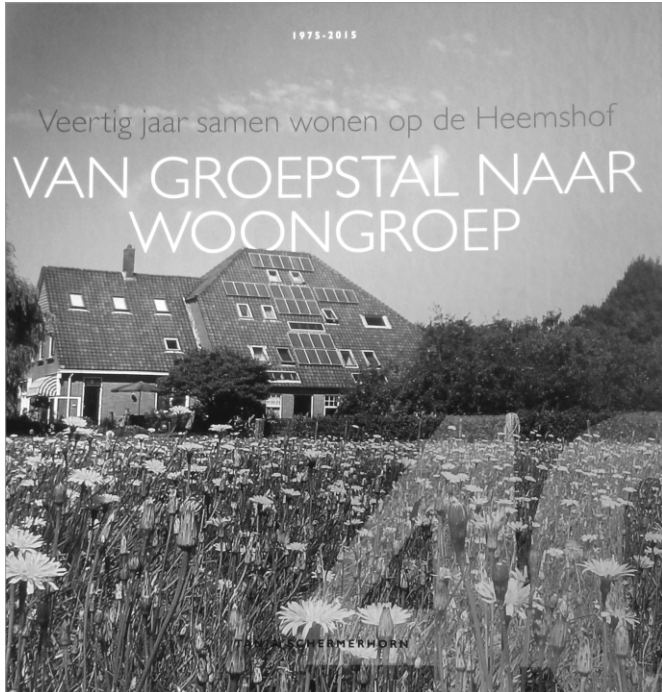
Op vrijdag 1 mei is **Strowijk Nijmegen/Iewan in gebruik** genomen. Het project bestaat uit 24 sociale huurwoningen van stro, leem en hout voor 40 volwassenen en 10 kinderen. Zij hebben een gemeenschappelijke tuin op basis van permacultuur, er zijn zonnepanelen en het afvalwater wordt gezuiverd met een rietfilter. Gerealiseerd o.a. met hulp van de woningbouwcorporatie, WBV Gelderland, de gemeente en de provincie. (ZOZ 127)

Op youtube.be is een korte **film** te zien over **de renovatie van G.W.-Nieuwegein**. Eind jaren 70 ontwierp Flip Krabbendam dit Centraal Wonen complex voor ongeveer 30 groepen (170 personen) **met flexibele wanden** om aan alle verschillende wensen tegemoet te komen. Een paar jaar geleden is het hele complex vernieuwd en opgeknapt. Het is interessant om te zien hoe in de loop van de tijd de woonwensen veranderd zijn, o.a. dat er meer behoefte aan privacy is ontstaan. Zie <http://youtu.be/SENkugDHLoo>

Woongroependag 2015 kan dit jaar niet plaatsvinden in Hilversum, bij de Wandelmeent, zoals eerder vermeld, maar is op zondag **6 september op Amsterdam-IJburg**. Woongroep De Groene Gemeenschap is al gestart met de voorbereiding van deze bijeenkomst voor alle soorten groeps-wonen. Zij hebben voor de zondag gekozen - en niet voor de zaterdag zoals Thedinghsweert en het Rosenstock-HuessyHuis deden - omdat er dan gratis geparkeerd kan worden. Het adres is Barkastraat 7A en de tijd van 10.00 tot 18.00 uur. Thee/koffie, lunch en borrel wordt georganiseerd door de 8 bewoners. Het programma bestaat uit plenaire bijeenkomsten en workshops in kleine groepjes. Bij mooi weer is er ruimte op het dakterras, bij slecht weer binnen. Er is voldoende parkeerruimte in de buurt en DGG is in 10 minuten te bereiken met de tram vanaf het Centraal Station.

Over het wel en wee van 40 jaar samen wonen op de Heemshof
Presentatie van het boek:

'Van groepstal naar woongroep'

Als je veertig jaar geleden een woongroep hebt opgericht die nog steeds bestaat en jij woont er ook nog steeds, dan is het interessant om je ervaringen vast te leggen.

Lambert Koppers liep al een tijdje rond met het idee dat iemand er over zou moeten schrijven - er was immers een schat aan herinneringen, foto's, filmpjes, mappen vol verslagen van vergaderingen - maar de vraag was wie dat zou kunnen en willen doen? Gelukkig kende een van de andere bewoners een geschikte schrijver: Tanja Schermerhorn. Zij had ervaring met schrijven, woonde ook nog in een Noord-Hollandse boerderij en wilde de klus wel klaren.

Na ruim twee jaar lezen en praten, interviews met oud- en huidige bewoners, plannen en afstemmen is er nu het mooi vormgegeven en interessante boek: Van Groepstal naar Woongroep, over de geschiedenis van 40 jaar samen wonen in een woongroep in Heemskerk.

Als er zo'n boek verschijnt, over een van de oudste woongroepen in Nederland, dan mag dat vergezeld gaan van enige publiciteit. Alleen al om meer bekendheid aan het 'verschijnsel' woongroep te geven, want dat is nog steeds nodig. Dat vonden de mensen van Heemshof ook. Ze wilden daarom het

eerste exemplaar van het boek aan een bekend persoon aanbieden en er een feestelijke presentatie van te maken.

Een Heemshoffer vertelt wat er allemaal bij kwam kijken:

Allereerst was er discussie over hóe feestelijk de presentatie zou zijn en of het ook een feest voor ons zou worden, of dat wij dan apart in de zomer het 40-jarig bestaan zouden vieren. Sommigen vonden het vooral een feest van de initiatiefnemer. Hij was met het idee gekomen en had de kosten betaald. Maar Lambert wilde graag dat de presentatie ook door de woongroep gedragen zou worden.

Het boek zou begin dit jaar verschijnen. Dan lag het voor de hand om de presentatie te combineren met het feest van Anjo. Die had al maanden tevoren aangekondigd dat zij, dochter van Lambert, haar verjaardag graag op Heemshof wilde vieren, mede omdat zij daar 40 jaar geleden geboren was. Toen die datum vast lag, 28 februari, konden we verder.

Aan wie moet het eerste exemplaar aangeboden worden? Aan iemand van de Woonbond, aan de commissaris van de koning van Noord Holland of aan de burgemeester? We kozen voor de burgemeester. Het moet toch een hele eer zijn, dachten we, als je uitgenodigd wordt om een boek in ontvangst te nemen over een van de oudste woongroepen in Nederland? Maar helaas, waarschijnlijk durfde zij zich niet te begeven in die 'groep actievoerders tegen de gemeentelijke bouwplannen' en liet het over aan de (nieuwe) wethouder van woningzaken.

Tanja Schermerhorn en Lambert Koppers

Wie willen we persoonlijk uitnodigen en wie alleen maar een kennisgeving sturen? Hoeveel mensen kunnen wij aan, maar vooral wat kan het huis aan? Op een burendag is het huis al vol met 60 mensen. En hoe krijgen we ze weer de deur uit vóór het avondfeest?

Ilse had al weken tevoren een gedetailleerd draaiboek gemaakt, waarop ieder kon intekenen en ze had gezorgd dat er honderden (!) muffins gebakken werden.

Er werden meer dan 300 uitnodigingen verstuurd, bijna allemaal digitaal, en toen begonnen ook de zorgen. Je moet er niet aan denken dat ze allemaal komen! Een hele rij wachtenden bij de deur. Ach, dan gaan ze vanzelf weer weg, zei iemand geruststellend.

Het viel uiteindelijk heel erg mee. Ook de drie trappen naar de eerste verdieping zaten vol. Op de hooizolder was een diavoorstelling van vroegere tijden, de spandoeken waren op tijd klaar gekomen en de ingang was versierd met heel veel tulpen van een bevriende tuinder. De catering liep gesmeerd en was goed afgestemd op het avondfeest. Ik vond het vooral heel leuk oud-bewoners en oude bekenden weer te zien.

De wethouder die het eerste boek in ontvangst zou nemen zei dat zo'n woongroep hem ook heel gezellig leek! Maar ook dat de gemeente eveneens zulke plannen had, namelijk voor mantelzorg-woningen!! De goochelaar die het boek tevoorschijn zou toveren uit de prachtige - voor deze gelegenheid gemaakte - maquette van de boerderij moest via

vele trappen over de mensen heenstappen om op het podium te komen. De muziek bij zijn act werd verzorgd door Joris, die tegelijkertijd op zijn peuterdochter moest passen, en die natuurlijk precies toen begon te huilen, waardoor de muziek te laat kwam. Er ontstond verwarring bij het aanbieden van bloemen omdat de betreffende persoon zoek was. Maar gelukkig, het bouquet kwam via vele doorgeef-handen toch bij de goeie terecht.

Maar al met al was het een heel leuk feestje!

De regionale tv heeft opnamen gemaakt en oud-boerderij-bewoner Koos Wentink maakte een filmpje: Op www.heemshof.nl staan links naar deze films. En verder:

- In ZOZ van Omslag, oplage 1650, bespreekt Marta Resink het boek en noemt Heemshof een inspirerend voorbeeld van herbestemming.
- In 'Zonder Stolpen zou Noord-Holland Noord-Holland niet zijn' heeft men het over 'een razend interessant boekwerkje' en 'Heemshof is naar ons bekend een van de eerste initiatieven in Noord-Holland (....), een warm eerbetoon aan deze geslaagde worsteling tussen idealen en realiteit. Aanbevolen.'
- Dagblad Kennemerland besteedde ruime aandacht aan de inhoud van het boek, en stuurde een fotograaf voor een foto van de bewoners en het huis.

Dus, bekendheid genoeg. Nu maar op naar de volgende tien jaar!

HT

In Memoriam Dick de Jonge (1922-2015)

In 1971 leerde ik Dick de Jonge kennen; hij was directeur van het Centrum voor Architectuur onderzoek aan de Afdeling der Bouwkunde van de (toen nog) Technische Hogeschool in Delft. Socioloog in ontwerpersland.

Hoe hij daar terecht kwam staat voorin zijn proefschrift 'Moderne woonidealen en woonwensen in Nederland' (Arnhem, 1960): "Ik stelde reeds vóór ik mijn studie sociologie aanving belang in de problemen van de hedendaagse stedenbouw, bovendien was ik een aanhanger van de 'moderne stromingen' in de architectuur, van welke laatste Le Corbusier

als één der bekendste vertegenwoordigers kan gelden".

Belangen van de mens

Het was een tijd van heel veel nieuwbouw en "voor honderdduizenden gezinnen moesten architecten en stedenbouwkundigen levensruimte verschaffen". Hoe zal dat eruit zien langs de weg van de massaproductie vraagt H.G. van Beusekom zich in het voorwoord af. "Staat bij deze opgave de mens, en vooral het gezin in het middelpunt of geven wij stedenbouwkundige en architectonische motieven voorrang boven de belangen van de mens die in onze nieuwe woonwijken moet wonen?"

Deze vraag was en bleef de core business van de socioloog die Dick de Jonge was. Samen met de natuur, vooral de vogels. Ook met het landschap, met door de mens aangelegde natuur, van het Amsterdamse bos tot het door de mens veranderde landschap van Drenthe. Cultuurnatuur zou je kunnen zeggen. Een term die bij mijn weten nog niet in gebruik is.

Rijkdom aan diversiteit

Dick de Jonge stelde na zijn pensionering - of liever emeritaat - een boek samen over dat bos: 'Het Amsterdamse bos, natuur dichtbij de stad' (Utrecht, 2003). Het illustreert zijn indrukwekkende kennis van flora en fauna. Dick was bijvoorbeeld (meer dan) een amateur ornitholoog die veel respect genoot in die kringen. In zijn ruime, lichte kamer in het - inmiddels afgebrande - gebouw van Bouwkunde hingen twee afbeeldingen naast elkaar: de ene liet een serie volkomen identieke arbeiderswoningen zien, de andere diezelfde woningen een eeuw later. Vrijwel géén van de woningen is hetzelfde gebleven, met als resultaat een rijkdom aan diversiteit, vele variaties op een thema. Het resultaat van gerealiseerde individuele "woonidealen en woonwensen". Ook liet Dick graag aan de hand van kaarten zien hoe het landschap in Drenthe als gevolg van menselijk ingrijpen (zoals veenafgravingen) in de negentiende en het begin van de twintigste eeuw gevarieerder en interessanter was geworden.

Collectieve ruimten

Nog een bijzonderheid is het vermelden waard. Als directeur van het Centrum voor Architectuuronderzoek (CA) was hij leidinggevende, manager, baas of hoe je dat ook wilt noemen. In een gesprek met een collega die ook jaren bij het CA werkte over hoe hij vorm gaf aan deze opgave waren wij het er over eens dat hij "het enige soort baas is voor wie je kunt werken". Of liever: mét wie. Een ware primus inter pares.

Mijn eerste opdracht was: een evaluatieonderzoek doen in de Bijlmermeer. Dat is gelukkig gelukt. Tijdens het veldwerk kwam ik in aanraking met de zogenaamde Collectieve ruimten in de Bijlmermeer. Het was de bedoeling dat deze door bewoners zelf te beheren ruimten het probleem van de in die tijd veel besproken contact armoede in hoogbouw wijken voor een deel op zou lossen. Hoe dat in de praktijk heeft gefunctioneerd is een ander verhaal.

Centraal Wonen

Voor mij betekende het kennismaken met het 'verschijnsel' gemeenschappelijke ruimten, met bewoners zelfbeheer en tenslotte, in 1975, met de Centraal Wonen beweging in Nederland. En daar ben ik

*Dick de Jonge was
een ook door
vakmensen
gerespecteerd
amateur ornitholoog*

nooit meer weggegaan.

Ik ben nog altijd dankbaar voor en verrast door de ruimte die Dick mij gaf om mij verder in dit onderwerp te verdiepen. Hoewel hij wel reserves had en uitsprak over de mogelijkheden van de mens om in ruimere vormen dan het (kern)gezinsverband soepel te functioneren. De mens is hier immers niet voor klaargestoomd, in sociologen jargon: is daar niet voor gesocialiseerd.

Daarom stel ik het nog altijd extra op prijs dat hij het, toen ik niet meer bij de TH werkte, mogelijk maakte om mijn onderzoek naar Coöperatief wonen in Oostenrijk in Bouwkunde verband af te ronden en uit te geven.

Passend afscheid

Het was een passend afscheid van Dick de Jonge in de aula van het bijzondere crematorium 'de Nieuwe Ooster' in Watergraafsmeer, gevolgd door een lunch voor 'vrije vogels' in restaurant Merkelbach.

AD

Geluk

Stilstaan bij geluk en duurzaamheid

De koning van Bhutan, Jigme Singye Wangchuk, voerde de term Bruto Nationaal Geluk in. Op dit initiatief riepen de Verenigde Naties de Internationale Dag van het Geluk uit, 20 maart. Op die dag wordt aandacht gevraagd voor een andere benadering van de economie, die breder kijkt dan alleen naar geld. De Britse New Economics Foundation (NEF): de geldcijfers zijn lang niet altijd betrouwbaar, omdat bijvoorbeeld ook de wapenindustrie voor economische groei zorgt en daar worden maar weinig mensen gelukkig van. De eveneens Britse beweging 'Action for Happiness' kwam op basis van wetenschappelijk onderzoek tot 10 sleutels voor een gelukkiger leven. (Zie het artikel van Dick Verheul in ZOZ 127)

Steeds meer een Europees karakter

Gemeenschappelijk WonenDag

Tekening op affiches in drie landen

Op 16 mei waren er weer vele woongemeenschappen in Nederland, België en Frankrijk open voor belangstellenden. Daarnaast werden er een flink aantal andere evenementen rond gemeenschappelijk wonen georganiseerd. Alles bij elkaar tussen de 200 en de 250 plekken waar je meer over gemeenschappelijk wonen te weten kon komen.

Deden woongemeenschappen in Frankrijk vorig jaar nog voorzichtig mee, dit jaar pakten ze het groots aan. Naast dat veel meer woongemeenschappen de deuren open zetten, waren er markten, 'cyclotours' langs woongemeenschappen en gezamenlijke maaltijden.

Ook in België waren er fietstochten langs verschillende woongemeenschappen. Een aantal woongemeenschappen nodigde bezoekers uit hun 'picknick' mee te nemen.

Een woongemeenschap in Utrecht organiseerde een 'geluksroute' door de stad.

Begin mei hadden we een gezamenlijke persconferentie over de 'Europese Gemeenschappelijk WonenDag' in Brussel. Twee Belgische journalisten kwamen er op af. Dit, en het persbericht vooraf, resulteerde in artikelen in onder andere het Vlaamse dagblad De Morgen en in het gratis Franse dagblad Metro. In Nederland plaatste het Dagblad van het Noorden een artikel over gemeenschappelijk wonen.

Woongemeenschappen in Nederland, België en Frankrijk openen hun deuren

De meeste publiciteit voor de dag kwam echter van regionale media, vooral via Internet.

Van de woongemeenschappen die in Nederland mee deden zijn er 27 woongemeenschappen van senioren, 20 centraal wonen, drie ecologische woongemeenschappen en vijf woonwerkgemeenschappen. Acht van hen zijn nog in oprichting.

Uit de paar reacties die we al kregen zien we een nogal verschillend bezoekersaantal: van een teleurstellend aantal van één bezoeker tot een tevreden makend aantal van ruim twintig (waarvan vijf mensen van twee verschillende initiatiefgroepen). Anderen noemden 15 en 16 bezoekers.

Voor 2016 maken we ook organisaties en woongemeenschappen in andere Europese landen warm voor deelname aan de Gemeenschappelijk WonenDag.

Het plaatje bij dit artikel stond op de affiches in alle drie de landen.

Peter Bakker

Realisatie woonconcept Kompost

Nomadisch wonen in Zutphen

Groot probleem bij het opzetten van een project is altijd het vinden van een locatie. Maar de initiatiefnemers Sant en Solange Ruyter van 2OPEN ontwikkelaars hebben in Zutphen een kans gegrepen om hun woonconcept Kompost te realiseren op een tijdelijke locatie. Op uitnodiging van de gemeente die op zoek was naar burgerinitiatieven voor een tijdelijke invulling meldde het tweetal zich. Met succes.

Zonnepanelen en sedum dak voor koeling in de zomer

Nomadisch wonen

Zij ontwikkelden al eerder een plan voor eigentijds nomadisch wonen. Het idee is dat deze woningen, ontworpen door 2OPEN, geplaatst worden op het voormalig sportterrein dat de gemeente in 2022 gaat ontwikkelen voor woningbouw.

Alhoewel het zelfstandig wonen betreft, is er een samenhangend principe: namelijk de gezamenlijke zorg voor het woonerf, de moestuinen, de energie voorziening en de omringende natuur.

Aan de IJssel

De tien woningen staan in een woonerfverband dat omgeven is door moestuinen, buurttuinen, een speelveld, een stadswerkplaats, schooltuinen en ook een zogenaamde stadswei waar dieren zullen worden gehouden, zoals kippen, ganzen en een ezeltje. Het terrein ligt aan de IJssel en grenst eveneens aan het ecologisch stadspark.

Vraag en antwoord

GA: 'Wat hebben jullie gemeenschappelijk, is dat een keuken, een ontmoetingsruimte, of alleen een buitenruimte?'

Sant: 'De bewoners verplichten zich om 1 dagdeel per week met elkaar te werken in deze basisvoorzieningen. Dat is alles. We hebben geen spirituele doelstelling, het is in onze ogen een vanzelfsprekende manier om in contact te zijn met de natuur, de dieren en met elkaar.'

GA: 'Hoe gaan jullie je verhouden tot de buurt, als nomadische groep?'

Sant: 'Bijvoorbeeld via de speelweide waar ook kinderen uit de buurt kunnen spelen, en dan zijn de contacten gauw gelegd.' Verder zullen we jaarlijks rondom de tuinen bewoners uit de omgeving welkom heten.

GA: 'Met de gemeente is afgesproken dat dit woonproject na 7 jaar, in 2022, de woningen weer op een trailer laadt en vertrekt naar een volgende bestemming. Hoe zal dat voor de kinderen zijn?'

Sant: 'Dat zal mogelijk pijnlijk zijn, afscheid nemen van een fijne ervaring. Maar de vervolglocatie zal niet verder zijn dan drie kwartier fietsen. Zo blijven we toch een beetje in de buurt. Het is trouwens niet verplicht mee te verhuizen. De woning die de bewoners gekocht hebben, kunnen zij ook elders plaatsen; ze zijn immers in grote mate zelfvoorzienend ontworpen. De woningen zijn tevens heel geschikt als mantelzorgwoning of voor op recreatiepark.'

GA: 'Dat klinkt of de woningen al na 7 jaar zijn afbetaald!'

Sant: 'Dat kan maar hoeft niet. De financiering is gebaseerd op twee locaties: deze en de volgende; voor zo'n 17 jaar totaal. De prijs van de woningen ligt rond de 100.000 euro, inclusief zonnecellen, zonneboiler en een pelletkachel. De wooncoöperatie die speciaal hiervoor is opgericht biedt haar bewoners tevens de mogelijkheid van hypotheek aan. De cooperatiegedachte is bijzonder geschikt voor deze ondernemende woonvorm.'

GA: 'Wat is het voor soort woning?'

Sant: 'wij noemen het een compacte eengezinswoning: met een woonkamer, woonkeuken, badkamer, twee slaapkamers (optioneel een derde) en dat alles op 70 vierkante meter (netto). Naar buiten toe is er een ruime glazen schuifpui met aansluitend een terras met pergola.' En niet te vergeten: elke kavel is ruim 300 vierkante meter groot.'

GA: 'Als lezers van GA zich willen aanmelden, kunnen zij nog meedoen?'

Sant: 'Er is veel belangstelling, maar mensen kunnen zich nog steeds aanmelden. Maar belangrijker nog: we bieden elke week meewerkmomenten aan van 4 uur op het terrein. Zo kunnen mensen kennis maken met de locatie, de initiatiefnemers en andere belangstellenden. Het blijkt een prima manier om zo je keuze te maken

In mei start de definitieve inschrijving voor de woningen. Het koopcontract wordt half juni getekend, de woningen worden in juli en augustus in de fabriek gemaakt, dan worden zij geplaatst en op 1 september begint het wonen.'

GA: 'We komen graag over een half jaartje terug om te zien hoe het gaat'

Op de voorgrond de moestuinen, op de achtergrond het toekomstige woonef

Ja, je ziet het goed: hier wordt gegeten en vergaderd. Typisch de redactie van GA, het nuttige met het aangename combineren! Meestal bij één van ons thuis, maar dit keer in een restaurant op Texel. Omdat het zo uitkwam.

Redactie Gewoon Anders zoekt uitbreiding

Vind je schrijven leuk - en meestal kun je het dan ook - overweeg dan eens om te komen meewerken. We vergaderen maximaal 6 keer per jaar en bezoeken zo nu en dan een oud CW-project of woongroep. (redactie@ga@gmail.com)

Kennis

De LVCW-site is verrijkt met **23 Aanbevelingen bij het ontwerpen van woonprojecten met gemeenschappelijke voorzieningen** van Flip Krabben-dam.

Deze aanbevelingen heeft Flip eerder geschreven voor Gewoon Anders; nu met de samenvattende subtitel **Wat doen we samen en wat komt daarbij kijken**.

Samenhuizen in België heeft een werkboek **Cohousing en Co-wonen** gemaakt: **Startgids 2015**, een handig werkje vol tips en informatie bij het opstarten van een woongemeenschap.

Het bevat onder andere financiële mogelijkheden, juridische structuren en groepsprocessen. Gratis te bekijken op www.samenhuizen.be.

De gedrukte versie kost € 15.-, te bestellen bij info@samenhuizen.be. Qua wetgeving behandelt deze gids alleen de situatie in België. (Bron: AWAL nieuwsbrief van Omslag)

op 'zelf kunnen uitmaken' hoe je woning er uit gaat zien en welk niveau van voorzieningen en afwerking je kiest, ook wat voor verwarmingssysteem e.d. Daar kun individueel en als het om gemeenschappelijke voorzieningen gaat als groep beslissen. Het doet enigszins denken aan het begrippenpaar 'onderdrukkende woning' versus 'ondersteunende hut' van John Turner. Turner maakte onderscheid tussen de (sociale) woning die volgens de regelgeving is ontworpen en gebouwd, met een door die regels bepaald voorzieningenniveau. Dat heeft er ook in Nederland toe geleid dat de huren in de sociale woningbouw niet door mensen met lage inkomens kunnen worden betaald. Dat leidt tot voor velen te hoge kosten voor wonen en daarmee tot stress. Een van de oplossingen was en is nog altijd huursubsidie. Turner stelt dat een eenvoudiger uitgeruste woning niet goedkoper is en mensen ook vrijer laat in de besteding van hun inkomen. Hij noemt dat een ondersteunende hut (als metafoor). Het is de tegenstelling tussen onderdrukkend -verplicht- comfort versus ondersteunende -vrije - eenvoud. **)

De Klusflat komt hier een beetje in de buurt. Bij de renovatie van deze flat in Amsterdam Zuid Oost gaat het om een aanpak voor ca. vierhonderd woningen. Er is een zo goedkoop mogelijk algemeen plan voor renovatie van het casco gemaakt (toch nog 65.000. Je kunt als bewoner een keuze-pakket nemen, je kunt ook veel zelf doen en zo de maandelijkse woonlasten zo laag mogelijk houden. Er zijn allerlei vormen van bewoning mogelijk, er komen groepen in, studentenwoningen en misschien zelfs een kloostergemeenschap. Flexibel dus.

Zelfbouw als sociaal proces

Nu dient zich de volgende vraag aan: wordt de vorming en de voortgang van een groep óók gefaciliteerd, bijvoorbeeld door Team Zelfbouw? Het zgn. sociale proces.

Uit de bijdrage over de **Groene Mient** bleek weer dat als je een groep lange tijd actief en bij elkaar wilt houden dat aandacht en tijd vraagt. Best veel aandacht. En veel tijd. En je hebt af en toe een klein en liever wat groter succesje nodig heeft. Om het geloof, de moed erin te houden. Stagnatie is daarom bedreigend. Duidelijke afspraken over hoe de groep beslissingen neemt en wat er aan materiële en energie-input van de groepsleden wordt verwacht zijn beslist geen overbodige luxe. De Groene Mient groep pakt het gedegen en professioneel aan; ze werken met het sociocratische model. (In trefwoorden: geen meerderheidsbesluitvorming, ook niet met consensus en (dus in de praktijk) veto-recht werken, maar met het verantwoord van - en luisteren naar - een minderheidsstandpunt. Bij een impasse beslist een onafhankelijke 'scheidster').

Je hebt nog maar heel weinig vrije avonden als je aan zoiets begint, waarschuwt Edwin van Scherrenburg, wees daarop voorbereid, maar het goede nieuws is dat je er ook energie van krijgt en veel plezier aan beleeft. Er wordt ook veel gelachen.

Hoe langer het duurt hoe lastiger het is om als groep bij elkaar te blijven, je hebt af en toe een succesje nodig

Participatieladder

Participatievorm (rol van participant)		Bestuursstijl (rol van het bestuur)
Initiatiefnemer Beleids eigenaar Bevoegd gezag		Faciliterende stijl
Samenwerkingspartner		Samenwerkende stijl
Medebeslisser		Delegerende stijl
Adviseur beginspraak		Participatieve stijl
Adviseur eindspraak		Consultatieve stijl
Toeschouwer Ontvanger informatie Informant		Open autoritaire stijl
Geen rol		Gesloten autoritaire stijl

De groep is al bijna twaalf jaar bezig en verschillende enthousiaste mensen zijn toch in de loop van het traject teleurgesteld vertrokken. Voornamelijk omdat het niet lukte met de geplande huurwoningen en de prijzen van koopwoningen flink hoger uitvielen dan verwacht, ruim boven de twee ton. Als je een eigen warmtepomp in je huis wilt wordt dat nog duurder.

Conclusie: deze vormen van participatie, zelfbouw en CPO blijken in de praktijk alleen mogelijk voor mensen met een inkomen van tenminste anderhalf keer modaal. Dat geldt ook voor de meeste projecten in Amsterdam waar Team Zelfbouw mee te maken heeft (gehad). Alleen in de Klusflat lijkt

Anders denken over wonen

Deel 2 in de participatiemaatschappij

Na bijna een halve eeuw ervaring met het ontwikkelen van Centraal Wonen en andere projecten met gemeenschappelijke ruimten en zelfbeheer zijn de voorwaarden voor het realiseren van zo'n woonsituatie nog altijd niet echt gunstig.

Dat blijkt in Het stuk van FK, die signaleert dat de mensen van de Groene Mient nu al langer bezig zijn dan de initiatiefnemers voor Centraal Wonen Delft, dat pas na elf jaar hard werken bewoond kon worden. Er was nog één lid van de startgroep overgebleven. Anderen hadden elders hun anderswonen-heil gezocht.

Dat moet sneller kunnen dachten velen toen. Dat klopt wel, maar ten dele; de ervaring heeft geleerd dat je als initiatiefgroep nog altijd op zo'n vier tot vijf jaar tussen initiatief en wonen moet rekenen. Maar het kan dus nog steeds héél veel langer duren. Ook de initiatiefgroep van het ongeveer twee jaar geleden gerealiseerde tweede CWproject in Tilburg was ruim twaalf jaar bezig. En toen zaten we al in de eenentwintigste Eeuw.

*Bewoners die zelf willen
uitmaken hoe ze wonen en daar
heel wat voor willen doen hebben
de wind mee*

Onder het huidige politieke 'bewind' waarbinnen participatie een trefwoord is moet het allemaal een stuk gemakkelijker gaan. Bewoners die zelf willen uitmaken hoe ze wonen en daar heel wat voor willen doen hebben de wind mee. Zou je denken. Participatie betekent toch dat mensen echt invloed kunnen uitoefenen op van alles dat hen direct of indirect aangaat! Maar wat valt onder dat 'van alles'? Betekent het meer mogelijkheden om zelf te beslissen hoe je woont, hoe je huis eruit ziet, van binnen én van buiten? Nog een stapje verder en controversiëler: wil je liever zelf bepalen wie je naaste buren worden. Mensen die wat anders willen dan huizen met varianten van standaard verschijningsvormen en standaard plattegronden denken anders over bouwen en wonen dan (veel) politici en door de markt aangestuurde organisaties. Bewoners die het

echt anders willen moeten 'dealen' met onder meer deze zgn. actoren. Ook, vooral zelfs, op gemeentelijke niveau.

Op de avond waren mensen uit diverse gemeentelijke circuits aanwezig. Sommigen op politiek niveau, anderen actief in de praktijk. Zij hebben merkbaar oog voor de grote variatie in leefstijlen en woonstijlen en zijn zich bewust van de mondigheid van de individualistisch georiënteerde burger. Zij erkennen het belang van hierop aansluitende keuzemogelijkheden.

Participatiemaatschappij

Participatie. Een term die in de jaren zestig en zeventig en ook later nog rondzong. Motto's als 'bouwen voor de buurt' (denk aan de projectorganisatie in onder meer Rotterdam) en 'bewoners aan de macht' illustreren dit klimaat. Daarna raakte de term op de achtergrond, zelfs wel in diskrediet, maar nu kan het blijkbaar weer. 'Niks geen' interactieve planning en dergelijke, 'gewoon' participatie. Maar dan anders.

Hoe anders?

In Amsterdam krijgt het vorm met hulp van Team Zelfbouw dat bewonersinitiatieven faciliteert. Dat faciliteren is meer dan alleen maar informeren, consulteren of inspraak geven. Het gaat, benadrukt Marije Raap, om 'volledige beslismacht' bij een bewonersgroep en dat is heel wat anders dan -waar het vroeger vaak op neer kwam- mee mogen praten over (de kleur van) keukenkastjes en tegeltjes.

Nee, het gaat om het op één na hoogste niveau van zeggenschap volgens de nog altijd verhelderende en geldige participatieladder van Saul Alinsky, beslismacht. *)

Participatie is helemaal terug, 'gewoon' participatie, maar dan anders - maar hoe anders?

Hoe ziet dat eruit? Er is een hoog ambitieniveau in Amsterdam: met wil twintig tot vijftwintig procent van de woning(ver)bouw als zelfbouw realiseren. Het initiatief kan van een bewonersgroep zelf komen of van de gemeente. Ook de architect kan initiatiefnemer zijn van een zelfbouwproject en er zelf bewoners bij zoeken, die vervolgens opdrachtgever zijn. Dat is de laatste decennia veel gebeurd in Berlijn, de zgn. Baugruppen, wat deels is te verklaren uit de crisis -ook daar- en de gevolgen daarvan voor de portefeuilles van architectenbureaus.

Wat dat faciliteren en beslismacht bij bewoners leggen inhoudt kan nogal verschillen. De nadruk ligt

er meer speelruimte te zijn en kan zelfbouw tot wezenlijk lagere woonlasten leiden.**)

Anders wonen lijkt in veel gevallen nog een relatieve luxe die is voorbehouden aan mensen die tenminste enige financiële speelruimte hebben. Maar dat niet alleen, je moet ook over voldoende, tijd en energie beschikken voor het bijwonen van vergaderingen en overlegmomenten over ontwerp, bouw, besluitvorming en (zelf)beheermodel. En voor het bij elkaar houden van de groep. Zeker even belangrijk!

Zo zijn we als vanzelf aangeland bij een centrale vraag in de voordracht van Brian Doucet. De betekenis van de stad voor diverse categorieën mensen is daarbij het startpunt. Hij laat zien dat de belangen van bij de stad betrokken partijen sterk verschillen en dat de middelen om de eigen belangen te behartigen zeer ongelijk verdeeld zijn. Met alle steeds meer zichtbare consequenties van dien. Hij verklaart hoe het mogelijk was dat de bouw van kantoren, maar ook van gemeentelijke 'imponerende gebouwen' de laatste decennia steeds duidelijker voorrang kreeg, terwijl de aanmaak van modale woningen en zeker die van sociale woningbouw sterk achterbleef.

Met onder meer CPO en gemeentelijke facilitering van zelfbouw komt de invloed van mensen op hoe ze wonen wel dichterbij. Een stukje participatiemaatschappij. Maar, nogmaals, vooral voor degenen met een bovenmodaal inkomen plus en/of een meer dan gemiddeld energieniveau. Maar toch, er kan meer.

De vraag van Brian: waar gaan de armen in de steden naar toe? blijft onbeantwoord. Begrijpelijk.

Je zou ook de vraag kunnen stellen waar de bewoners van de verdwenen flatgebouwen in Saint Lewis in Amerika zijn gebleven. Deze in de vakpers geprezen hoogbouw wijk, Pruitt Igoe, werd begin jaren zeventig opgeblazen omdat hij onbeheer(s)baar was geworden. Datzelfde geldt tot op zekere hoogte voor de bewoners van de flats in de Bijlmer die werden afgebroken: waar zijn die terecht gekomen? Kleiburg is een van de twee flats die 'gespaard' is gebleven.***)

AD

*) Saul Alinsky, Latere publicaties o.m. 'Rules for Radicals' over de kracht van non violent conflict

**) John Turner, 'Housing as a verb' in 'Freedom to build', New York 1972.

Turner, die zelf lang in diverse zuid Amerikaanse zgn. favela's ('self help housing') werkte als architect, ontdekte dat de hutjes de bewoners veel meer vrijheid boden dan de woningen die door de overheid werden gebouwd, meestal grootschalige hoog-

Een gemeenschappelijke ruimte, zoals nu in Centraal Wonen Houtwijk, is een perfecte plek voor zo'n bijeenkomst en wat een prettige 'moderator' hadden ze gevonden.

bouw. In veel gevallen werden de (illegale) favela's afgebroken en werden bewoners min of meer gedwongen om naar die nieuwbouw te verhuizen. Deze geïnstitutionaliseerde woningbouw ging gepaard met huren die bewoners in de financiële problemen brachten. Het verlies aan sociale contacten en wederzijdse hulp die zij in de favela gewend waren kwam daar nog bij.

***) Kleiburg is een van de oorspronkelijke, honingraatvormige, grootschalige flats van de Bijlmermeer. Het is een van de twee die bewaard zijn gebleven. De andere flats zijn afgebroken.

In 1975 rondde ik een evaluatieonderzoek in die flats af ('Bijlmermeer van binnen', Bouwkunde Delft, 1975). Een Amerikaanse Stedenbouwkundige die de afdeling der Bouwkunde van de (toen nog) TH Delft bezocht, professor Hight, kwam na een bezoek aan de Bijlmermeer mijn kamer binnen. "That is yóur Pruitt Igoe" zie hij. Pruitt Igoe was een grootschalige hoogbouw wijk -33 bouw flatgebouwen van elf hoog!- in Saint Louis die in 1972 met dynamiet was opgeblazen. Reden: drugsgebruik en criminaliteit hadden het (in de vakwereld geprezen en zelfs bekroonde) project vrijwel onbeheer(s)baar gemaakt. In de pers werd het een 'icoon van mislukking', een 'symbool van de erbarmelijke omstandigheden van de armen' en het 'failliet van hoogbouw' als huisvesting voor gezinnen genoemd.

Een collega die bij het onderzoek voor de statistische know how zorgde, Ewout Cornelissen, bezocht de Bijlmer in die tijd meerdere malen: "Dit wordt geen Pruitt Igoe" zei hij, "het wordt een swinging city!"

Beide verwachtingen komen tenminste (gedeeltelijk!) uit.

Actief betrokken bij gemeenschappelijk wonen en milieu

Fransen op bezoek in Nederland

In April waren twee Fransen, vertegenwoordigers van wat je wel Franse varianten of zusterorganisaties van de Landelijke Vereniging Centraal Wonen kunt noemen, op bezoek in Nederland. Zij logeerden bij Peter Bakker en Nico Meijerman in Centraal Wonen Eindhoven, Lismortel. Op 15 April was er een bijeenkomst met de twee Fransen, het LVCW bestuur en ondergetekende namens de redactie van GA.

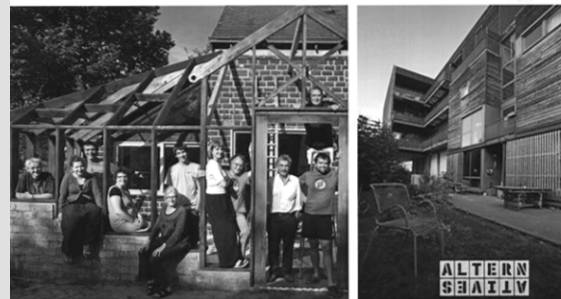
Daniel Jaunas is voorzitter van het 'Collectif d'Animation pour 'l'Habitat Participatif' en lid van het 'Bureau National d'Eco Habitat Groupé' in Ile de France, omgeving Parijs. Uit de namen van deze organisaties kun je afleiden dat het gaat om zelf actief betrokken zijn bij het ontwikkelen van jouw gemeenschappelijke woonsituatie, mét oog voor het milieu.

Michel Ricard is ingevoerd in de wereld van de architectuur en de bijdrage die - vooral!- architecten hebben geleverd aan de ontwikkeling van 'l'Habitat Participatif' en 'Eco-cooperatif'. Op Europees niveau was hij tot voor kort actief, onder meer als lid van het in Brussel gezetelde Politieke Architectuur Forum. Hij beschikt dan ook over zowel kennis als een groot, actueel netwerk op dit gebied. Zelf woont hij (dan ook) in een 'habitat participatif' in Parijs.

In het boek 'Vivre en Habitats Participatif' wordt een groot aantal projecten in woord en beeld op een toegankelijke en aantrekkelijke manier geïntroduceerd. (Een inspirerend voorbeeld dat een internationaal, voorlopig Europees vervolg verdient, liefst op niet al te lange termijn).

Vooraf architecten hebben in Frankrijk een belangrijke bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van gemeenschappelijk 'participatif' wonen

Ook Daniel Jaunas woont in een zgn. oude (jaren tachtig) 'habitat groupé', een soort van Centraal Wonen project waar elk huishouden over een privé woning beschikt met daarnaast collectieve voorzieningen en ruimten. Hij houdt zich op het ogenblik onder meer bezig met de organisatie van de internationale (Europese) Journées Portes Ouvertes, de Franse variant van de Open Dag. Trefwoorden als

Dit boek bevat een groot aantal projecten in woord en beeld

het gaat om gemeenschappelijk wonen zijn: participation, collaboratif, sociocratie, créativité en intentional (communities), deze mix van Frans, Engels en Nederlands lijkt passend. Het is een Frans-Belgisch (Wallonië) initiatief. De open dagen vallen, net als onze Open Dag, in Mei, dit jaar van de 14e tot de 17e.

InterEuropese trefwoorden zijn: participation, collaboratif, sociocratie, créativité en intentional (communities)

In Eindhoven gaat het op 15 April over de organisatie van deze open dagen. Een tweede, even onderwerp gaat over (meer) internationale samenwerking en ontmoeting van mensen die op het brede terrein van gemeenschappelijk wonen actief zijn. De Vlaams Belgische collega's van Samenhuizen zijn bezig met voorbereidende activiteiten voor overleg tussen vertegenwoordigers van een aantal landen. Daarbij wordt ook gesproken over de wenselijkheid en de haalbaarheid van een (grootschalige) internationale conferentie eind dit jaar of in 2016. Een belangrijk en lastig punt is de manier vinden om op een persconferentie de aandacht te trekken van de

pers. Het ontbreekt (bij ons) toch vaak aan belangstelling van die kant voor gemeenschappelijk wonen en de vele actuele ontwikkelingen op dit gebied (zie ook Anders Wonen).

Daniel Jaunas vertelt dat er op het ogenblik in tien grote steden in Frankrijk co housing projecten zijn en/of worden ontwikkeld. (Tijdens het gesprek, dat grotendeels in het Engels verloopt valt regelmatig de term co-housing; net als bij de mensen van Samenhuizen gaat het dan om de variant gemeenschappelijk wonen variant met zowel privé woningen als tenminste een gemeenschappelijke keuken en eetruimte, waar regelmatig gezamenlijk wordt (gekookt en) gegeten.

Van de kant van de 'officials' bestaat er in Frankrijk helaas weinig belangstelling voor het (eco en) coöperatief/participatief wonen, wel zijn er een aantal overheids vertegenwoordigers die positief tegenover deze bewonersinitiatieven staan en steun verlenen. In steden waar dat zo is verloopt het ontwikkelen van projecten dan ook heel wat gemakkelijker. Ook werken initiatiefgroepen in diverse steden samen met groepen in andere Europese landen; dat is bijvoorbeeld zo in Straatsburg, waar men intensief contact onderhoudt met mensen in Freiburg en in Lyon gebeurt dat met 'collega's' in Zwitserland.

Een van de problemen in het Frankrijk van nu is dat de huizenprijzen (te) hoog zijn en er onvoldoende geschikte woningen beschikbaar zijn voor de middenklasse. Meer collectieve (eco) projecten, dat zien onze Franse bezoekers als een mogelijke oplossing voor het woonruimte probleem. Daar zijn, net als overal, tenminste drie partijen voor nodig: bewonersgroepen, gemeentelijke vertegenwoordigers en professionals. Hun ervaring leert dat ongeveer 10% van de initiatieven met succes wordt bekroond en er na niet al te lange tijd een project(ont)staat. (Hoe hoog is dat percentage bij ons eigenlijk? Best een interessante vraag.)

Voor het ontwikkelen van een bijzonder project is zoals altijd samenwerking tussen drie partijen nodig: initiatiefgroepen, gemeentelijke vertegenwoordigers en professionals

Het begint meestal bij een bewonersgroep, maar het initiatief kan ook liggen bij een (soort van) manager, zoals bijvoorbeeld vanuit de gemeente, die als

opdracht heeft een bewonersgroep te rekruteren. Bij een dergelijke oproep in Parijs meldden zich zo'n vierhonderdvijftig gezinnen. Ook in Straatsburg heeft deze aanpak succes gehad. De afgelopen tien jaar zijn er ca. twintig projecten gerealiseerd en er zijn nu veertig in aanbouw, dit naast de 'honderden' andere actieve groepen die coöperatief willen wonen.

Marjoleine en Nico zorgen ervoor dat het gesprek niet al te zeer afdwaalt van de hoofdpunten op de agenda, een gesprek dat de komende dagen nog wordt voortgezet. Hoe het verder gaat met de internationale initiatieven, daarover gaat het een volgende keer.

We sluiten de bijeenkomst af met een lunch van een verheffende eenvoud: bruine boterhammen, ham, kaas, verantwoorde margarine en nog iets zoets, appelstroop? Om te drinken is er (karne)melk en uiteraard thee en koffie.

Daarna gaan de Fransen en twee bestuursleden door naar 'Kilimanjaro', een organisatie in Eindhoven met taken en activiteiten op het gebied van

AD

Logeernetwerk voor LVCW leden

De aangeboden logeermogelijkheden zijn bedoeld voor inwoners van centraal /gemeenschappelijk wonen projecten. Willekeurige bezoekers van deze website die een goedkoop vakantie adres zoeken moeten we helaas teleurstellen!

CW Katerstraat / Den Haag

De logeerruimtes zijn beschikbaar voor leden van de LVCW, m.u.v. de maanden juni, juli, augustus en van 15 december t/m 15 januari. (In deze perioden zijn de logeerruimtes uitsluitend beschikbaar voor contacten van leden van CW Katerstraat.) Verdere informatie op de website van CW Katerstraat.

N.B. Reserveren kan alleen via de website.

CW De Hilversumse Meent / Hilversum

Drie logeerkamers op de eerste verdieping, met elke hun eigen opgang, douche en toilet. Twee bedden per kamer. Gebruik van keuken in overleg. Contactpersoon: Coby Goorhuis, telefoon 035-6933446.

CW Woonvorm van de Toekomst / Amersfoort

Drie twee persoons kamers, kookgelegenheid aanwezig, zelf linnengoed meenemen.
Contactpersoon: Zina Louter, tel. 033-4567119.

CW Zevenkamp / Rotterdam

We beschikken over drie logeerkamers, waarvan één luxe met douche, toilet, kookruimte en tweepersoons bed voor € 12,50 per nacht en twee eenvoudige voor € 5 per nacht met 2 losse bedden en wastafel, en toilet elders. Deze kunnen gereserveerd worden bij de contactpersoon.
Contactpersoon: Aad Knor, tel. 010-2205371.

CW Romolenpolder / Haarlem

1 Logeerkamer met 4 slaappleatsen en een kinderbed, kookgelegenheid, tv, dvd-speler, balkon aan de tuin, toilet op de gang, geen douche. S.v.p. zelf linnengoed meebrengen. S.v.p. minimaal 3 dagen van te voren reserveren.
Contactpersoon: Carry van den Heuvel, tel. 023-5336536.

CW Circa / Leeuwarden

Logeerkamer met tweepersoonsbed eigen douche en toilet (past e.v. nog wel een kinderbedje naast) In de gemeenschappelijke ruimte kan men koken en zitten. Wel eigen eten e.d. meebrengen of anders in overleg.
Contactpersoon: Bram Arnold.

CW Kastanjehof / Nijmegen

Logeerkamer met twee eenpersoonsbedden, WC en bad/douche. Beperkte eet mogelijkheden. Geen roken, wierrook, kaarsen, enz. Logeren en kosten conform de wederkerige logeerregeling van het C.W. van de logees. Zelf lakens, slopen en handdoeken meenemen (tenzij anders afgesproken).
Verdere informatie op de website van CW Kastanjehof.

CW Zwolle / Zwolle

Bel of mail voor de mogelijkheden en het reserveren van een logeer kamer. Contactpersoon: Jochem Gordijn.

Voorbeeld van betekenisverandering

In de tijd dat de eerste Centraal Wonen projecten werden opgezet, hadden zij een andere betekenis dan nu. Onvermijdelijk, want we leren van wat we doen (soms toch?) en daardoor veranderen we zelf en de wereld om ons heen verandert.

Voor een voorbeeld van zo'n betekenisverandering wil ik kijken naar Centraal Wonen Delft, het project dat ik heb helpen opzetten en waar ik inmiddels meer dan 30 jaar woon.

Isolement

Jarenlang was de woning een eilandje, een veilige plek die omgeven werd door een zakelijke, technocratische buitenwereld, de wereld van het werk en vaak van competitie. De vruchten hiervan sleepte men naar het eilandje. In de zestiger jaren echter, ontstond de wens om dit isolement te doorbreken, want waarom zou men in de buitenwereld zo afstandelijk met elkaar omgaan, en waarom zou men zich opsluiten in de privésfeer met één partner. Dit ging ten koste van ieders vrijheid en ontplooiingskansen, en kinderen waren, als er problemen ontstonden, geheel overgeleverd aan hun ouders.

In Delft hebben we, in vergelijking met andere CW projecten een vrij rigoreuze poging gedaan om het isolement van huishoudens te doorbreken. Er zijn in het plan namelijk geen herkenbare, afgezonderde woningen te herkennen. Je huurt als huishouden zoveel ruimten als je nodig hebt, ruimten die zijn opgenomen in een open ontsluitingsstructuur. Daardoor kunnen de ruimten die je huurt wel eens een stukje uit elkaar liggen. Wij zagen dat als een bijdrage aan de doorbreking van het isolement: hierdoor kun je namelijk, in de gemeenschappelijke gang of op de trap, groepsgenoten tegenkomen waar je dan, indien gewenst, een praatje mee aan kunt knopen.

Intussen is het denken over gezinnen wel veranderd. In de tijd dat we met de plannen bezig waren was groepswonen 'in'. Mensen die in een gezin woonden verklaarden omstandig dat zij ook eigenlijk in een groep woonden, waar ze samen de beslissingen namen en waar ieder zijn eigen dingen kon doen. Nu vragen mensen zich af waarom je 'nog steeds' in een woongemeenschap woont. Gezinnen verhuisden vroeger naar Centraal Wonen voor hun kinderen, (onder het motto: 'you need a village

Aanvullingen en wijzigingen graag doorgeven aan de LVCW

Van Voorhoede tot veelbelovend overblijfsel

to raise a child') en nu verhuizen bewoners, als zij een partner krijgen en vooral als ze kinderen willen, naar een woning buiten uit het project. Zij zoeken de privacy van een eigen woning en daar is het project niet op ontworpen. Wat blijft is de aantrekkelijkheid van het project voor alleenstaande ouders, die door de vele contacten en door de mogelijkheid van oppas, in Centraal Wonen vaak weer tot leven komen.

Ontplooiing

Het doorbreken van het isolement van het huishouden zou de ontplooiing van de leden van het huishouden ten goede komen.

Dat lijkt me geheel bewaarheid. Er zijn vele, al of niet toevallige contacten, waardoor je kennis maakt met wat anderen meemaken, op hun werk, met familie of in de vrije tijd. Vaak hebben deze contacten ook een nuttige kant. De een heeft verstand van juridische kwesties, de ander is dokter, een derde is klusjesman. En deze verschillende contacten kunnen leiden tot afspraken over een week-end uit, of naar de film, samen fietsen of picknicken.

viteiten met onze toekomstige huisgenoten. In deze tijd ligt de nadruk meer op individuele ontplooiing, mensen gaan naar cursussen, sporten of reizen, en daar is een collectieve woonvorm niet voor nodig. Hier ligt een hele belevingseconomie op de loer met vele attracties zoals themaparken en interactieve musea.

Verskillende huishoudens

Het idee was dat in Centraal Wonen verschillende huishoudens samen zouden wonen. Arm en rijk, oud en jong, in grote en kleine huishoudens. Een veelkleurige groep die sociale verschillen misschien zou kunnen overbruggen.

Dat is moeilijk gebleken. De leeftijdsopbouw is wel eenzijdig: het zwaartepunt ligt tussen de 30 en de 40 jaar. Verder zijn er weinig gezinnen met kinderen omdat, zoals hierboven al vermeld, gezinnen tegenwoordig meer privacy zoeken. Wat niet geldt voor alleenstaande ouders, die wel geïnteresseerd blijven, ook een vorm van eenzijdigheid. Ten slotte kan gezegd worden dat de bewoners vaak een hogere opleiding hebben genoten, weer een eenzijdigheid, wat overigens hand in hand gaat met relatief lage inkomens.

Seksuele moraal

In de tijd dat Centraal Wonen ontstond was er een seksuele revolutie aan de gang. Het doorbreken van het isolement van het huishouden zou partners meer ontplooiingskansen bieden, ook op seksueel gebied.

Verschil met de begintijd is wel dat nu bijna iedereen werkt. Het huis is leeg overdag, wat de kans op contacten wel verkleint. Daar komt bij dat ontplooiing iets anders is gaan betekenen. Toen we het project ontwierpen dachten we bij ontplooiing ook aan acti-

Tot in deze tijd denken buitenstaanders dat het project een plek is voor vrije seks. Kennissen van bewoners, collega's, familieleden of een taxichauffeur die deze bezoekers voor de deur aflevert, nog steeds informeren zij, behoedzaam, of iedereen hier wel een eigen slaapkamer heeft. Nu werd er in het begin inderdaad geëxperimenteerd met het onderhouden van meerdere relaties binnenshuis, maar dat leidde toch tot veel onzekerheid en stress. De (vrije) seksuele contacten verschoven toen naar buiten de groep. Hadden we in die tijd iets geweten van de Mosuo (China) en hun 'Walking Marriage' dan waren we daar misschien meer op doorgegaan. De Mosuo wonen met hun familie, dat wil zeggen, broers, zussen, moeders, tantes, in grote huizen. Vrouwen ontvangen hun minnaar in hun eigen vertrek, via het raam, maar na een romantische nacht gaat deze terug naar zijn eigen familie. Kinderen die uit dergelijke relaties ontstaan worden in het huis van de vrouw, door haar familie opgevoed. Vaders wonen dus niet bij hun kinderen. De kinderen die zij mee opvoeden zijn die van hun eigen vrouwelijke familieleden, in hun eigen huis.

Mosuovrouw klaar om minnaar te ontvangen

Op deze manier wordt de romantiek van relaties niet verbonden met het dagelijks leven, waardoor de poëzie niet hoeft te worden omgevormd tot een niet altijd even gemakkelijk proza. Door hun samenlevingsvorm kunnen de Mosuo gemakkelijker dan wij gebruik maken van de mogelijkheid om, als de poëzie verloren is gegaan, nieuwe relaties aan te gaan. Zonder dat dit direct invloed heeft op het leven van de kinderen.

Sinds de tachtiger jaren is het idee van een vrije seksuele moraal weer op de achtergrond geraakt. In het project is deze ontwikkeling ook zichtbaar. Tegenwoordig hebben bewoners vaak een vaste relatie buiten de groep, een LAT relatie, of een vaste relatie binnen de groep.

Buurtgenoten

Het doorbreken van het isolement was belangrijk, niet alleen voor huishoudens, maar ook voor groepen, of clusters en voor het hele project. We wilden geen zelfvoldaan en besloten 'hofje' worden. Het was belangrijk dat het project als geheel contact zou maken met buurtgenoten

Dit is moeilijk gebleken. Het valt tegen om, actief, buurtgenoten uit te nodigen in de algemene ruimte van het project. Er loopt weliswaar een looproute door het project, die een deel van de buurt met het winkelcentrum verbindt, en daardoor lopen buurtgenoten langs onze moestuinen, het centrale plein en langs de projectvoorzieningen, maar van werkelijk contact met mensen van 'buiten' is nauwelijks sprake. Alleen als bewoners vrienden of familieleden meenemen, of als oud-bewoners nog eens langskomen.

Misschien is hier ook de maatschappelijke context een woordje mee, waar onder invloed van het neoliberalisme de nadruk is komen te liggen op het individu en het huishouden. We leggen contacten als individu of als huishouden, en buitenstaanders, zoals vrienden of collega's, komen in eerste instantie op bezoek bij de individuele bewoners van het project. Van daaruit kunnen zij worden 'meegenomen' naar een caféavond of filmavond in de projectruimte.

Flexibiliteit

Bij de opzet van het project zijn we uitgegaan van het idee dat wonen een proces is. Nooit 'af'.

Door de rigoureuze doorbreking van het isolement

van huishoudens en de open ontsluitingsstructuur is het project inderdaad heel flexibel in het gebruik. Toch blijkt dat deze flexibiliteit een schaduwzijde heeft: als een gezin verhuist komen er bijvoorbeeld drie woonruimten vrij. Daar kunnen drie jongeren komen wonen. Maar omdat deze nieuwe bewoners niet tegelijkertijd zullen verhuizen, komt er niet zo gauw voldoende woonruimte vrij voor een gezin. Combinaties die geschikt zijn voor een gezin vallen uiteen in kleinere stukken en dat proces is niet zo makkelijk om te keren.

Flip Krabbendam

Deel 2 van dit artikel verschijnt in de volgende GA

Nieuw jasje

Mijn naam is Co Aaij en met ingang van dit nummer heb ik de vormgeving van GA op mij genomen. Een mooie gelegenheid om GA eens in een nieuw jasje te steken.

Ik woon al weer 18 jaar in CW De Wonenwĳ in Ede - samen met Joke Kaauw. Gemeenschappelijk wonen vind ik nog steeds een waardevol concept. Onze beide dochters zijn ook in De Wonenwĳ opgegroeid. Maar wonen nu al weer een tijdje op zichzelf. Onze oudste dochter is grafisch vormgever bij een reclame bureau. De jongste volgt de opleiding 'illustratie' aan de kunstacademie in Breda. Het 'grafische' zit dus in de genen. Toen ze nog thuis woonden was er al regelmatig discussie aan tafel of het pakje hagelslag er wel mooi uitzag en of het melkpak niet foei lelijk was. Hopelijk kan deze GA de toets der kritiek doorstaan.

Naast mijn belangstelling voor hedendaagse kunst en muziek mag ik graag wandelen. Ja, het kan niet missen, het Pieterpad heb ik gelopen!

Tijd voor koffie

Landelijke Vereniging Centraal Wonen (LVCW)

Postbus 19163, 3501 DD Utrecht
Telefoon: 06-13015869
Bank: 2015796
Internet: www.lvcw.nl
Mail: info@lvcw.nl

Lidmaatschap en abonnement Gewoon Anders

Contributie voor projecten van minder dan 25 huishoudens: € 4,00 per huishouden

Voor projecten van 25 of meer huishoudens: € 37,50 + € 2,50 per huishouden

In beide gevallen is dit inclusief 1 abonnement op Gewoon Anders

Extra abonnementen à € 5,00 per stuk

Projecten in oprichting: € 25,00 (onafhankelijk van grootte)

Inclusief 1 abonnement op Gewoon Anders

Extra abonnementen à € 5,00 per stuk

Persoonlijk lidmaatschap: € 12,00

Inclusief 1 abonnement op Gewoon Anders

Losse abonnementen: € 10,00 (opzeggen voor 1 oktober)

Bestuur

Peter Bakker (voorzitter)
Marjoleine Meijer (secretaris)
Nico Meijerman (penningmeester)

Bureau

Tienta Verlegh

Algemene informatie

Kijk op www.lvcw.nl voor:

- Adressen aangesloten woongemeenschappen
- Consulanten
- Verwante (ook buitenlandse) organisaties
- De digitale 'Gewoon Anders'
- Het logeernetwerk
- Studiemateriaal en allerlei actuele informatie
- over gemeenschappelijk wonen

Kijk op www.gemeenschappelijkwonen.nl voor:

- Adressen van andere woongemeenschappen
- Uitgebreide informatie voor initiatiefgroepen
- en bestaande woongemeenschappen

Prikbord

Voor woongemeenschappen die nieuwe bewoners zoeken en voor mensen die een woongemeenschap zoeken is er de gratis site: www.woongroep.net

Forum

www.lvcw.nl/forum